

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
2. Юридична психологія : курс лекцій / В. В. Кошинець, Л. Л. Радухівська, Н. О. Рибалка. – Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2014. – 232 с.
3. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Основные положения науки советского уголовного процесса : у 2 т. / М. С. Строгович. – М. : Наука, 1968. – Т. I. – 472 с.
4. Шепитько В. Ю. Криміналістика : курс лекцій / В. Ю. Шепитько. – 2-е изд., перераб. и доп. – Харьков : Одиссей, 2005. – 350 с.
5. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Общая теория криминалистики. В 3 т. Т. 1 / Р. С. Белкин. – М. : Юристь, 1997. – 408 с.
6. Черненко А. П. Кримінально-процесуальна регламентація слідчих дій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Черненко А. П. – Харків, 2004. – 19 с.

Радченко Костянтин Анатолійович,
начальник кафедри загальновійськових
дисциплін Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА

Проблема формування професійної компетентності майбутніх військових юристів зумовлює необхідність модернізації системи фахової підготовки на основі впровадження нових підходів і сучасних технологій в освітній простір вищих навчальних закладів.

З позиції психологічного підходу до визначення структури професійної компетентності цю властивість можна схарактеризувати в термінах структури особистості.

Зокрема, В. Шадриков визначає такі компоненти:

– *функціональний* – є системою набутих у ВНЗ знань (гуманітарних, природничо-наукових, загальнопрофесійних, спеціальних і профільних дисциплін), навичок творчої діяльності фахівця, з урахуванням їх глибини, обсягу, стилю мислення, норми етики, соціальних функцій;

– *мотиваційний* – охоплює мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності;

– *рефлексивний* – передбачає комплекс навичок самоконтролю, самоаналізу, прогнозування результатів власної діяльності;

– *комунікативний* – включає здібності налагоджувати міжособистісні відносини, формулювати думки, здійснювати професійну взаємодію [1].

Ураховуючи, що професія військового юриста належить до типу професій «людина–людина» і має соціальний характер, вважаємо, що комунікативна компетентність є складовою професійної компетентності.

Комунікативна компетентність військового юриста – це здатність фахівця застосувати у спілкуванні загальнопрофесійну термінологію, вміння встановлювати взаємодію з людьми, володіння засобами вербальної та невербальної комунікації, комунікативними вміннями, навичками роботи у групі, що сприяє ефективному виконанню фахівцем професійних функцій з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Дослідник В. Єнгалічев [2] запропонував модель професійної компетентності фахівця, яка передбачає такі блоки:

1) когнітивний – професійно важливі знання в галузі психології, знання юриспруденції, основних нормативно-правових актів, законодавства, знання іноземних мов;

2) професійно важливі вміння – застосовувати теоретичні знання на практиці; правильно використовувати, опрацьовувати й інтерпретувати психодіагностичні методики; вміння працювати з комп'ютером і засобами зв'язку;

3) мотиваційний блок – сформована професійна мотивація, інтерес до власної роботи, прагнення до сумлінного виконання професійних обов'язків і дотримання правових норм, потреба в самовдосконаленні;

4) комунікативний і морально-вольовий блоки поєднують комунікативні вміння (встановлювати контакт з людьми, володіти прийомами активного слухання, ставити відкриті та закриті запитання, вести діалог тощо), вольові риси характеру (рішучість, самовладання, самоконтроль, наполегливість, енергійність, самостійність) і моральні (відповідальність за власні рішення, урахування різних поглядів, правових позицій, повага до прав і свобод людини, тактовність, толерантність).

Слід зауважити, що комунікативна компетентність є складним за змістом інтегральним поняттям, що, на нашу думку, має певну структуру. Спираючись на дослідження С. Вишневської [3], вважаємо, що комунікативна компетентність має такі компоненти:

1) *інформаційно-комунікативний* – відображає сукупність юридичних знань (правових і нормативних актів), знання психології особистості, професійного спілкування та міжособистісної взаємодії, орієнтування в професійних ситуаціях щодо реалізації прав і свобод громадян; здатність до самоаналізу й самопізнання;

2) *афективно-комунікативний* – охоплює систему цінностей особистості та соціальних настановлень фахівця, уміння й навички управляти своїм емоційним станом, здатність до саморегуляції, досвід міжособистісного, професійного спілкування та правових стосунків, здатність до емпатії;

3) *регулятивно-комунікативний* – пов'язаний з безпосереднім здійсненням професійного спілкування, а саме з уміннями й навичками комунікативної діяльності майбутнього юриста, які ґрунтуються на правових стосунках; володінням техніками спілкування; уміннями та навичками вербальної і невербальної взаємодії; уміннями і навичками конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях тощо.

Комунікативна компетентність військового юриста, крім зазначених умінь, також передбачає сформованість комунікативних умінь і навичок професійного спілкування:

– уміння встановити і підтримати психологічний контакт;

– уміння вільно володіти вербальними та невербальними засобами комунікативного впливу;

- уміння зрозуміти невербальну поведінку співрозмовника, його внутрішній світ, диференціювати його психологічні особливості;
- володіння культурою міжособистісного спілкування та культурою мовлення;
- здатність гнучко змінювати стиль спілкування в конфліктних ситуаціях.

Ця структура комунікативної компетентності свідчить про тісний зв'язок із характеристиками особистості військового юриста як фахівця. До професійно важливих особистісних характеристик і здібностей військового юриста належать:

- здатність об'єктивно оцінювати власні досягнення, сили та можливості;
- здатність до подолання труднощів, наполегливість тощо.
- урівноваженість і стресостійкість у конфліктних ситуаціях та ситуаціях когнітивного дисонансу;
- емоційна стійкість у випадку прийняття відповідних рішень;
- здатність до швидкого реагування в умовах дефіциту часу [2].

До спеціальних психофізіологічних властивостей, характерних для військових юристів, можна також віднести здатність до вербалізації (легкість мовлення, здатність без напруження висловлювати думки про певні події) та емоційну стабільність (відсутність схильності до тривожного стану, фрустрації, агресивності, легкої збудливості, здатність швидко пристосовуватися до різних умов середовища, адекватна самооцінка тощо) [4]. Важливими психофізіологічними якостями є адаптивність і гнучкість. Адаптивність – це здатність ефективно виконувати свої професійні функції в умовах постійної зміни навколишнього середовища. Гнучкість як особистісна характеристика забезпечує здатність фахівця змінювати тактику спілкування та поведінки у відповідних умовах професійної взаємодії, налагоджувати контакти з громадянами, організаціями, суспільними об'єднаннями тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 26–31.
2. Енгальчев В. Ф. Профессиональная компетентность специалиста в практической юридической психологии : монография / В. Ф. Енгальчев. – М. : Выс. шк. психологии, 2004. – 436 с.
3. Вишневская С. Л. Влияние коммуникативной компетентности сотрудников органов внутренних дел на результаты профессиональной деятельности / С. Л. Вишневская // Сборник статей по социально-гуманитарной подготовке сотрудников органов внутренних дел МВД УР. – Ижевск, 2001. – С. 17–25.
4. Селевко Г. К. Компетентности и их квалификация / Г. К. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–144.

Рибик Лариса Анатоліївна, ад'юнкт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Питання дослідження оптимальних методів, способів і прийомів психологічної допомоги набуло своєї актуальності на зорі психологічної науки. Свідоме уявлення про категорію психологічної допомоги, яким воно є досі, сформувалося завдяки К. Роджерсу, який запровадив філософію екзистенціалізму, воно ґрунтується на консультуванні та психотерапії [1]. Проте основу психологічної допомоги в складних життєвих обставинах як інститут психологічного супроводження заклав ще Епікура, який вважав, що людям потрібна підтримка «проти страху зовнішніх обставин» [2]. Цю підтримку аж до XIX ст. надавала церква та суміжні з релігією соціальні інститути. Відповідно до соціокультурного контексту, під впливом наукових відкриттів і соціальних змін того часу починається гуманізація психіатрії, формується